

Nederland

MET ANDERE OGEN BEZIEN

Het bijzondere prentenboek *Nederland*, waarover we al schreven in het januarinumnummer van *Geografie*, heeft de Glazen Globe 2013 gewonnen. De van oorsprong Franse maakster, Charlotte Dematons, werpt een verfrissende blik op ons kikkerlandje, in de traditie van de *Histoiregéo*. Samen met het begeleidende boek *Duizend dingen over...* levert dat boeiend lesmateriaal op.

Billy Gunterman

Voorzitter Jury Glazen Globe

In *NRC Weekend* van 27 en 28 juli 2013 staat in volle breedte over twee pagina's een foto van het strand bij Bloemendaal. Er liggen tientallen mensen te zonnen. Ze zijn ongeveer één centimeter groot en je kunt nog goed zien wat ze doen. De fotograaf heeft op een treffend moment het strandleven vastgelegd.

Op de prent 'Strand, begin juli' uit het boek *Nederland* van Charlotte Dematons zijn de mensjes even groot en is de vogelvluchttekening vanuit een even hoog perspectief gemaakt. Er is één verpletterend verschil: op de foto gebeurt er tijdens het lopen en liggen helemaal niets, terwijl Dematons' strandfiguurtjes allemaal

bijzondere verhalen vertellen. Mensen spelen volleybal, er is een verjaardagsfeestje met kaarsjes en feestmutsen, twee figuurtjes joggen, er is een walvis aangespoeld, kinderen rijden op een ezel, een vrouw kleedt zich om achter een groen vertikaal gestreept tentdoek, trotse 'grote mensen' bewonderen hun zandkasteel en het grappigst is te zien hoe een familie in het groen – vader, moeder en vijf blagen – een zojuist door papa strategisch gekozen plek zullen gaan bezetten. Het is evident dat zij dit fort deze dag niet meer zullen opgeven. Dematons weet leven in de brouwerij van Nederland te brengen tot en met de laatste pagina's op de Afsluitdijk.

REGIONAAL GETIJDENBOEK

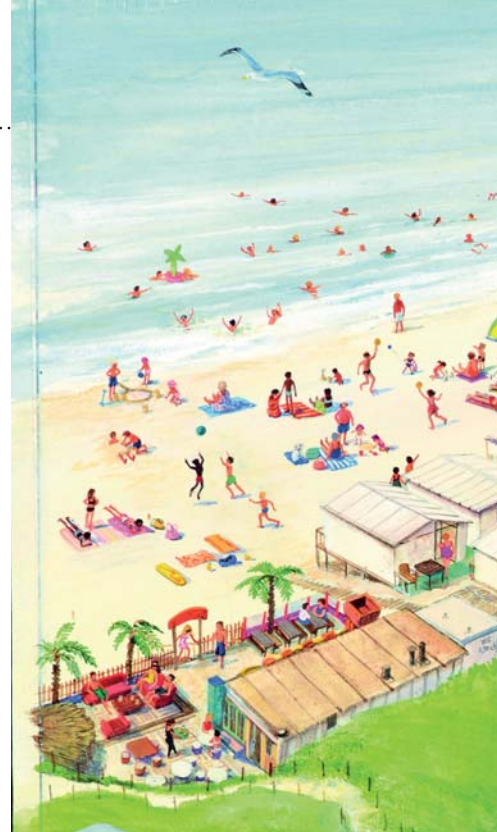
Alvorens bij de duinenpagina aan te landen, begint Dematons met twee platen over de zee. In het begeleidende boek *Duizend dingen over Nederland* (DD-boek) vertelt ze hoe de Stena Line, het fregat De Zeven Provinciën en de kok- en zilvermeewu haar hebben geïnspireerd om Nederland vanuit de zee 'aan te vallen'. Over de opbouw van het boek heeft ze goed nagedacht. In het midden wil ze met Oud en Nieuw in Almere aankomen. De landelijke regio's, die het best gedijen bij weidsheid, kleur en zon, situeert ze in de zomer en het voor- en najaar. De Veluwe zien we bijvoorbeeld met alle warme kleuren in de herfst. Overijssel en Drenthe krijgen hun plaats in het vroege voorjaar en in april komt de explosie van kleur van de Bollenvelden. En op de plaat van het rivierengebied domineren de kleuren groen van de uiterwaarden en blauw van de rivier.

Het ritme van de seizoenen verschaft *Nederland* de sfeer van een getijdenboek. Naar het grote voorbeeld *Les Belles Heures* en *Très Riches Heures* van de Gebroeders van Limburg uit de 15e eeuw (*Geografie* november 2006) laat ook Dematons niet na de kijker te verrassen met een blote kont in het gras of op het ijs.

De drie grote steden beeldt ze af in het najaar en met een voor elke stad karakteristiek tafereel. De tekening van Rotterdam wordt opgevrolijkt door een exotische carnavalsoptocht. In Amsterdam kijkt 's avonds iedereen naar de open mond van de zangeres van

Glazen Globe

De Glazen Globeprijs, voor het beste jeugdboek rond een aardrijkskundig onderwerp, bestaat 25 jaar en wordt elke twee jaar uitgereikt. Dit keer gebeurt dat op de KNAG Onderwijsdag van 1 november in Den Bosch. Billy Gunterman neemt dan afscheid als voorzitter van de jury. Hij heeft deze functie acht jaar bekleed. Daphne Rijborz volgt hem op.

Links het 'Strand, begin juli' van Charlotte Dematons; hieronder een foto van het strand bij Bloemendaal uit NRC Weekend 27/28 juli 2013.

het Prinsengrachtconcert, en in Den Haag staan de mensen met rood-wit-blauwe vlaggetjes te kijken naar de koninklijke rijtoer op Prinsjesdag.

Aparte vermelding verdient de prent 'Stadsleven, eerste helft september'. Dematons schrijft in het DD-boek: 'Iedere grote Nederlandse stad heeft een stadion, een stadspark, een ziekenhuis en een voetbalstadion. Daarom besloot ik één stadse plaat te maken waarop dat allemaal voorkomt'. Het resultaat is de zoveelste prachtplaat met op de rechterhelft twee taferelen die allebei horen bij de grote stad, maar ook hilarisch veel van elkaar verschillen. Zo schetst ze voor het voetbalstadionrellende hooligans die 'elkaar uit de schoenen slaan'. In werkelijkheid een banaal en angstaanjagend stedelijk tafereel, maar Dematons slaagt erin op één vierkante centimeter een lach op je gezicht te toveren als een voetbalfanaat zijn tegenstander aan zijn enkel ondersteboven houdt. Óók stedelijk maar dan chiquer is het groepje muzikanten dat zich voor het treinstation verzamelt voor een tournee.

NAAR BOVEN AFRONDEN

Vogelvluichtperspectieven zijn aangenaam hoge standpunten van waaruit de kijker het landschap beschouwt. Vanaf de begane grond ontbreekt dit overzicht. Voor een geograaf die regionale contexten bestudeert, is zo'n hoog standpunt onontbeerlijk om aardige conclusies uit de ruimtelijke overzichtsprent te trekken. Dematons helpt hem daarbij een handje door bijvoorbeeld van steden met een historische stadskern één samenvattende prent te

maken. Zij voelt goed aan dat een decor van kerst bij deze historische context past. Zelf zegt ze bij deze prent: 'De kleine stadjes van Nederland hebben dezelfde soort bouw als de grote steden, met dezelfde soort gevels, maar de huizen zijn een paar verdiepingen lager. Bij deze plaat heb ik gedacht aan Haarlem, mijn stad. Al is het niet precies Haarlem, het gevoel is hetzelfde'. Dezelfde methode hanteert zij bij de tekening van 'De vijf Waddeneilanden, tweede helft van juli'. Weloverwogen maakt Dematons van de bewoonde Waddeneilanden Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog één samenvattende prent. Zij laat zich hierbij leiden door de ultieme geografische vraag naar 'wat nou het verschil tussen die eilanden is, en wat ze juist verbindt'. Ze rondt de vijf Waddeneilanden 'naar boven af'.

De essentie van Dematons' aanpak is te speuren naar de kern, de intrige van een Nederlandse landschap en deze vervolgens in vogelvluicht op een dubbelpagina te presenteren.

Dematons heeft het boek niet gemaakt met de expliciete bedoeling de voor geografen favoriete sprong van natuur- naar

Het ritme van de seizoenen verschaft Dematons bundel het karakter van een getijdenboek

'Pasen in Overijssel'. Het is eind maart. De bladeren moeten nog aan de bomen komen. Overal is beweging. De kerkgangers op het plein kunnen met een knip van de vingers links naar de hervormde kerk stappen of naar boven de katholieke kerk ingaan. In de verte ligt Kampen als Hanzestad.

structuurgetrouw te maken: vertrekken van de tekening, en een brug slaan naar de kaart. Dematons' landschappen zijn de ene keer meer, de andere keer minder, zelfstandige interpretaties. Overigens, voor wie het probeert, het kán wel. Maar dit specifieke didactische doel kun je gemakkelijker en beter met luchtfoto's bereiken. Foto's sluiten beter aan bij de kaart.

PERSOONLIJK

Een prent bekijken is voor de hersenen een totaal andere uitdaging dan een tekst lezen. Tekstinformatie wordt de lezer woord voor woord, zin voor zin voorgeschoteld. Beeldinformatie komt in één keer op je netvlies. Vervolgens slaan de hersenen aan het 'lezen' en je ogen gaan kriskras over het beeld om het te interpreteren en een antwoord te vinden op de vraag wat de samenhang is tussen de elementen die de maker heeft uitgebeeld. Al die elementen kun je onmogelijk tegelijk waarnemen. Ieder ziet in eerste instantie een beperkt aantal elementen en samenhangen. Bovendien volgt ieder individu een persoonlijk traject. Zéker bij de boordevolle panelen die Dematons maakt, zijn er talloze routes mogelijk en zal iedereen er eerst het zijne uithalen. In onderwijs-situaties is het bij kijkdidactiek van belang dat verschillende dingen die de kijkers waarnemen, door de docent worden samengevat zodat er één samenhangend beeld gaat ontstaan. Met de technische outillage van de moderne klaslokalen is klassikale bespreking een waar feest! De uitgever zou er goed aan doen de prenten voor het onderwijs digitaal beschikbaar te stellen.

HISTOIREGÉO

Charlotte Dematons is na de middelbare school uit Frankrijk naar hier verhuisd en mede daardoor is *Nederland* zo'n bijzonder boek geworden. Toen zij begon, wist ze bar weinig van het land. Ze

heeft met noeste arbeid de geografie en geschiedenis van ons land onder de knie gekregen. Als je, zoals Dematons, blanco aan het project *Nederland* begint, vallen je dingen op die geboren Nederlanders gewoon niet zien. In Dematons' motivatie lees je telkens weer dat haar observaties beginnen met verwondering, die oh zo vaak overgaat in bewondering. Af en toe krijgen we een veegje uit de pan, maar haar oordeel over Nederland en de Nederlanders is door de bank genomen uiteindelijk zeer vleidend. (En tot verbazing van een Franse vriend is zij boerenkool zelfs lekker gaan vinden!) Didactisch is het boek uiterst toegankelijk gemaakt door in het bijbehorende *Duizend dingen over Nederland* in de tekstblokken bovenaan de kolom in blauw de persoonlijke opmerkingen aan gaande haar onderwerpk keuze af te drukken, en in de onderste helft in zwart de informatieve tekst over het onderwerp.

In haar benadering van de inhoud, de onderwerpen die ze kiest, is Dematons een volgeling van de Franse School waarbij ze de historische en geografische verhalen van steden en landstreken samensmeedt tot één geheel. In Frankrijk is er van oudsher een sterke band tussen de vakken aardrijkskunde en geschiedenis en vormen beide vakken één onderdeel van het eindexamen: het *baccalauréat* (zie ook *Geografie* juni 2013, pag. 56). In het begin is het voor geografen misschien wennen aan het amalgaam van onderwerpen. Maar gaandeweg ga je haar originele en grappige beeldvorming heel plausibel vinden en er komt zelfs een moment dat je zó in de prenten verdiept raakt, dat je al die invalshoeken als een 'logisch' geheel ervaart! •

Het boek *Nederland* bevat 28 prenten van Charlotte Dematons en kost in de boekhandel €24,50. Het achtergrondboek *Duizend dingen over Nederland* van Dematons en Jesse Goossens is als pakket samen met het prentenboek te koop voor €29,95. Los kost het €9,95.